

Broj 2., 2015.g.

NASLOVNICA

SADRŽAJ

INTERVJU S POVODOM

KRITIKA

↳ Kazališna umjetnost

↳ Likovna umjetnost

↳ [Filmska umjetnost](#)

↳ [Čelić E.](#)
[Kontemplativna](#)
[razglednica](#)

MANIFESTACIJE

ESEJI

MEDUNARODNA

SURADNJA

IZ STRUKE ZA STRUKU

Edi Čelić

elephant.edgory@gmail.com

Katarina Arbanas: *Jan putuje* (prvi hrvatski srednjometražni lutkarski film) produkcija eNtity, režija Katarina Arbanas; montaža Ognjen Jovanović; glazba Bika Blasko; premijera 20. studenog 2014.

Kontemplativna razglednica

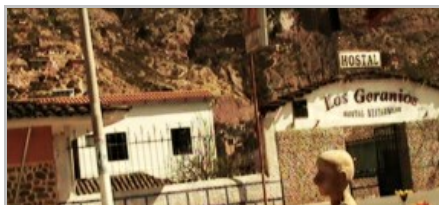
Jan putuje nastaje iz kaosa. Taj beskrajn prostor neposlagnih elemenata izrodio je svijet harmonije čiju promjenjivu dogmu gledatelj bez otpora usvaja. Redateljski prvijenac glumice/animatorice Katarine Arbanas oblikuju Ognjen Jovanović (montaža), Bika Blasko (glazba), Teresa Arenas Salas i Peđa Gvozdić (gluma i naracija) te Nenad Pavlović (asistent režije) u prvi hrvatski srednjometražni lutkarski film. Pretpostavimo da postoje dva odvojena životna načela: princip Prirode i Milosrđa. Upravo u transformaciji iz prvog u drugo leži *Janova* iznimnost. Priča o postanku ovog uratka započinje nasumce; djevojka odlazi na putovanje Južnom Amerikom, pakira analognu kameru, stativ i drvenog lutka, dokumentarno snima krajolike, te u jednom neplaniranom trenutku nadahnuća započinje bilježiti interakciju već spomenute lutke u tim novim prostorima. Motivirani principom Prirode, koja udovoljava isključivo sebi, kreativni duo Arbanas-Jovanović započinje proizvoljno djelovati pod devizom: "Radimo kako nam se sviđa". Vješto montirajući i elimirajući gomilu video materijala, cjelina polako počinje zadobivati konture unutar kojih se primjetno nazire



Katarina Arbanas: *Jan putuje*
Produkcija eNtity
Premijera 20. studenog 2014.
Fotografije: Katarina Arbanas | Ognjen Jovanović

nekakav sadržaj. No, tko će taj nerazumljiv sadržaj prevesti za druge? Kontemplativnost priče Viktora Wolfa uvodi jasnoću u donedavni nered. Ona čini osnovu scenarija o marioneti Janu koji, zadobivši svijest, dvoji o temeljnim humanističkim načelima, te ispunjen sumnjom odlazi u potragu za odgovorima. Jan tako postaje reprezentacijom načela Prirode. Nezadovoljan bezglasnošću okoline što ga je stvorila, Jan impulzivno započinje putovanje na kojem, kroz autentičnost južnoameričkog naroda, nove sredine i prve ljubavi, prelazi s jednog na drugi princip. Čudnovatim redoslijedom simbioze elemenata što čine uredan filmski uradak, svojevrijednost *Jana* i njegovih autoraprolazi kroz transformaciju od zanosnog kaosa do umirujuće harmonije.

Unatoč svemu, *Jana* je ipak potrebno raščlaniti. Osvrnuvši se na njegov postanak, neminovno se rastvara prostor za diskusiju: Vidimo li sadržaj zato što on uistinu postoji ili je njegova prisutnost redateljska obmana? Fabulu jasnom dominantno čini naracija (glas: Peđa Gvozdić). Animacijski bi postupci, lišeni prepričavanja, teško mogli nadomjestiti ulogu pripovjedača. On ovdje popunjava prostor nastao kauzalnošću takvog pristupa snimanju. No, taj prostor predstavlja područje redateljčine kreativnosti. Arbanas svoju skicu nadograđuje osluškujući prividnu nijemost snimljenog materijala, detektirajući filozofski potencijal svog drvenog protagonista. Lutka tako postaje metaforom univerzalnog duhovnog putovanja razumnih bića, a dodavanjem naracije redateljica radnju čini vidljivom. Agresivnost filma kao medija koji ne ostavlja mnogo prostora imaginaciji gledatelja, tolerira stvaralački proces koji neće nužno poštivati kronologiju, te tako dopušta i naknadno stvaranje sadržaja. Ovom redateljskom intervencijom *Jan putuje* postaje kohezivnom, funkcionalnom cjelinom.



Sastavljajući *Jana* u vremenu malobrojnih lokalnih uzora, njegovi autori dolaze do propagandne sintagme: prvi hrvatski srednjometražni lutkarski film. Ovim postupkom dovodi se u pitanje nužnost lutke koja stavljena u okolnosti zadanog scenarija možda uopće nije potrebna. U obranu njezine nužnosti najviše ide kategorija vrste kojoj ovaj film



Katarina Arbanas: Jan putuje
Produkcija eNtity
Premijera 20. studenog 2014.
Fotografije: Katarina Arbanas | Ognjen Jovanović

pripada, iako nigdje izričito definirana. Neposrednost reakcija ljudi i pokoje životinje na začudni animacijski minimalizam, snimane uglavnom u formi dokumentarnog zapisa, komuniciraju o prikladnosti lutke kao nositelja radnje. Bi li glumac mogao, izvedeći simplificirane Janove postupke okupirati toliku pažnju i prouzročiti jednaku reakcijsku neposrednost okoline, kada bi ti isti postupci u identičnim situacijama bili igrani? Teško. Kasnije dodanim scenarijskim postupkom stvara se

čudnovati privid igranog filma, s time da je on ipak suštinski dokumentaran. Iako je filmska vrsta opravdala protagonista, malo je u ovom filmu onog lutkarskog. No, taj je manjak čak i logičan. Ako Jan simbolički predstavlja čovjeka, tada animacijski postupak izjednačavanja s realnosti, sveden uglavnom na disanje, gledanje, sjedenje i ležanje, pravda svjesni nedostatak lutkarskog načina razmišljanja. Da su kojim slučajem odabrana neka druga animacijska sredstva, Jan bi i dalje nastavio imati svoju funkciju, samo što bi se tada simbolička slika čovjeka, u ovom filmu djelovanjem svedenog na pretežno misaonu aktivnost, previše udaljila od centralnog pitanja cjeline. Animacijski svrhovito isprativši duhovnu dramu glavnog lika, *Jan* uistinu je lutkarski film.

Odabirom marionete kao sredstva kojim će iznijeti zamišljeni sadržaj, Arbanas korača opasnim područjem zvanim monotonija. Poštujući vanjsku dinamiku tehnike veoma malih amplituda tempa (od vrlo sporo do sporo), redateljica kroz relativno brze misaone solilokvije postiže kontrast u kojem marionetu zaposjeda izraženi *andante* karakter. Iako uspijeva izbalansirati ritam lutke, redateljica izborom glazbene kompozicije nenametljivog razvoja, te statičnim kadrovima usporava generalnu ritmiku. Dotičnim elementima se istovremeno i podcrtava meditativnost Janovog putovanja, čineći ih djelomično svrsishodnima, dok već prije spomenuta spontanost okoline razbija ritmičku predvidljivost i blago uvodi humor u općenito ozbiljan ton uratka.

Neizgledno je kako će ovaj film potaknuti lavinu pokušaja slične vrste. Na prostoru gdje je lutkarski sadržaj marginaliziran, potrebni su mnogo agresivniji nasrtaji koji će utjecati na mijenu popularnih strujanja. *Jan putuje* takodjeluje poput nježne, kontemplativne razglednice urednog rukopisa. Njegove specifičnosti istovremeno ga izdvajaju, ali i izoliraju, te će zbog toga bolje rezonirati kod povučenog lutkarskog *undergrounda*.



Ovo djelo je dano na korištenje pod licencom [Creative Commons Imenovanje-Nekomercijalno 4.0 međunarodna](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).